

Župnijske kronike – kdaj slovenščina prevlada nad nemščino?

Matija Ogrin

TROJE KRONIKALNIH ZVRSTI IN TRI STOPNJE JEZIKOVNEGA PREHODA

Med raznimi zvrstmi kronikalnih besedil je vredno posebno pozornost posvetiti tudi župnijskim kronikam na Slovenskem, točneje, kronikalnim besedilom v župnijah, še zlasti z gledišča jezika, v katerem so pisana. Zato se ta članek loteva predvsem vprašanja, kdaj je v župnijskih kronikalnih besedilih nemščino nasledila slovenščina in nad njo postopoma prevladala ter v katerih kronikalnih zvrsteh se je to dogodilo prej, v katerih pozneje.

Po tipoloških kriterijih, ki jih je na podlagi dosedanjih raziskav predstavil Matej Hriberšek, lahko župnijska kronikalna besedila označimo »po štirih različnih kriterijih«: opredelimo jih kot (1) cerkvene kronike, namenjene raznim vidikom župnijskega pastoralnega življenja; (2) po časovnem kriteriju sodijo viri, ki izpričujejo prodor slovenščine in jih nameravamo osvetliti, deloma v 18. stoletje, zvečine pa v 19. stoletje; (3) glede na jezik so nekatera kroniška besedila nemško-slovenska, pozneje samo slovenska, čeprav denimo imena nedelj in praznikov še nadalje ostajajo latinska; (4) glede na zapisovalca so večinoma delo več piscev, ne le enega.¹ Te kriterije bi bilo v našem primeru moč dopolniti denimo še s tem, v kakšnem odnosu se pisec nahaja do opisovane resničnosti: ali besedilo opisuje neposredno sedanjost pisca oziroma njegovo zelo

* Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana, matija.ogrin@zrc-sazu.si.

1 Hriberšek, »Vpogled v latinsko ustvarjalnost na Slovenskem«, 252.

bližnjo preteklost; ali pa se, nasprotno, pisec ozira retrospektivno nazaj in, včasih tudi s pomočjo predhodnih virov zapisuje nekaj, kaj je bližje zgodovinskim zapisom ali celo memoarskemu pisanju kakor pa neposrednemu kroniškemu beleženju? Dodaten kriterij bi bil v našem primeru še ta, ali so besedila že primarno nastajala kot kronikalna, da je bilo torej beleženje dogodkov v času že primarni namen pisanja (to velja za kronike v ožjem pomenu besede), ali pa je bilo primarno pisanje namenjeno drugi, bolj pragmatični komunikaciji, in je šele pozneje retroaktivno zadobilo značaj ter status kronikalnega besedila (denimo oznanilne in oklicne knjige).

Ker nas v cerkvenih kronikalnih besedilih zanima proces prehoda iz nemščine v slovenščino, moramo upoštevati tudi takšen širši nabor zvrsti: poleg župnijskih kronik v ožjem pomenu tudi razne vrste oznanilnih knjig, saj je tam predstavnik župnije neposredno sporočal svojemu občestvu vesti, ki so bile namenjene vsem in so jih morali razumeti vsi. Ker je velika večina vernikov razumela samo slovensko, so morale biti razne vrste oznanil dejansko vedno podane v slovenščini – seveda ustno, medtem ko je pisna podlaga tega ustnega sporočila še dolgo ostala zapisana v nemščini. Vsa ta oznanila in obvestila so namreč imela vsaj nekoliko uraden ali pol-uraden značaj, saj je moral župnik že od reformnih ukrepov Marije Terezije dalje oznaniti vernikom tudi nekatere razglase državnih oblasti, od Jožefa II. naprej pa je to bilo praktično obvezno. Zato so cerkvena oznanila specifična kronikalna zvrst, ki pogojno sodi v širše območje uradovalne slovenike. To področje je obširno raziskoval Boris Golec; iz njegovih ugotovitev sledi, da je bila raba slovenščine vse do sredine 19. stoletja neuradna, imela je spremljevalen in pojasnjevalen značaj poleg uradne nemščine; zato slovenščina v takšni rabi ni vedno imela tudi pravne veljave; poleg nemščine se je uveljavila slovenščina v (pol)uradnih zapisih zlasti zaradi potrebe po jasnem in nedvoumnem sporočanju vernikom.²

Naš prikaz prodora slovenščine v cerkvena kroniška besedila omogočajo in ilustrirajo tri vrste virov, ki hkrati predstavljajo tri stopnje prehoda od nemščine k slovenščini: to so ženitni oklici, župnijska oznanila in šele nazadnje župnijska kronika v ožjem pomenu besede. Pri vseh treh se potrjuje Golčeva ugotovitev, da je ta komunikacija potekala v slovenščini zaradi potreb naslovnika in da je bilo sporočilo

2 Golec, »Uradovalna slovenika od začetkov do prelomne srede 19. stoletja«, 215–18, 231.

vpeto v uradni kontekst države in Cerkve. To konstatacijo dopolnjuje Hriberškova ugotovitev:

Če govorimo o latinskih in nemških kronikah na Slovenskem, potem je treba zgornjo časovno mejo, tj. datum, do katerega naj raziskava sega, postaviti v prvo tretjino 20. stoletja, ker so bile nekatere cerkvene kronike še tja do dvajsetih oz. tridesetih let 20. stoletja pisane v latinščini.³

Po drugi strani kaže upoštevati nesrečno okoliščino, da je bilo veliko kronikalnih besedil žal uničenih in izgubljenih. Ko obetaven župnijski kronikalni vir, kakor je denimo »Davča, kronika z zgodovinskimi zapiski 1630–1941« pregledamo neposredno v arhivu, ugotovimo, da gre za zvezek zelo zanimivih kroniških zapiskov, ki pa so vsi bili zapisani šele po letu 1900, ekscerpirani iz starejših virov; podobno velja denimo za kronike župnij Blagovica in Dol pri Ljubljani ter za šolsko kroniko župnije Krka na Dolenjskem.⁴ Čeprav naslovi teh pomembnih kronik navajajo časovni obseg, ki se začenja že v 17. in 18. stoletju, je v resnici vse to pisanje veliko novejše: vpisi so bili po starejših virih in podatkih kompilirani okrog leta 1900 in še pozneje, med obema vojnama. Prvotni viri, iz katerih je vse to nastalo, pa so izgubljeni. Iz zgodnjih dob ni v teh knjigah ničesar prvotnega, niti izrezkov ali prilepljenih listov, ki bi preostali od originalnih dokumentov, razen, kar je bilo sodobnega iz časa nastanka kronike, tako npr. fotografije porušene Blagovice iz časa 2. svetovne vojne. Seveda je vse v slovenščini, kar pa citirajo dobesedno iz starejših, zdaj izgubljenih virov, je latinsko in nemško.

V tem kontekstu je primerno upoštevati, da so še zlasti samostanske knjižnice imele številna kroniška besedila, in četudi večina redov vse do poznega 18. stoletja ni imela župnij, so zaradi lastne pastoralne dejavnosti vendarle morali tudi redovniki imeti oznanilne knjige, iz katerih so denimo vernikom sporočali, kdaj in kje bodo potekale določene pobožnosti, kakor so križev pot, romarske poti, bratovščinski shodi, kdaj bo potekalo spovedovanje, nabirka (zlasti *zbirca*, t.j. nabirka naturalij, hrane) ipd. Tudi med temi kroniškimi besedili se je, kot smemo domnevati, morda tu in tam zaradi boljše razumljivosti pisno uveljavila slovenščina poleg nemščine (medtem ko je oralna oblika gotovo bila slovenska). Toda večina samostanskih knjižnic je žal propadla v dobi Jožefa II., ko so bile desetine samostanov razpuščene in je bilo redovništvo nasploh zatirano, in nato še nekatere v času Ilirskih provinc. Po razpustitvi samostanov so bile, kot sledi iz

3 Hriberšek, »O pomenu latinskih in nemških kronik na Slovenskem«, 139.

4 Primerjaj reference v seznamu Viri.

ugotovitev Luke Vidmarja, skupaj s knjižnicami uničene tudi njihove kronike: »Večji del knjig in rokopisov je bil razprodan in je končal v razrezu v papirnicah.«⁵

Na tem ozadju moramo razumeti, da so dokumenti, ki v nadaljevanju predstavljajo tri glavne zvrsti kroniških besedil kot zgodnjih nosilcev slovenščine v pisni cerkveni praksi, zgolj redki ohranjeni primeri, ki pomenijo okruške mnogo širše, izgubljene celote.

NAJSTAREJŠA OKLICNA KNJIGA V SLOVENŠČINI

Ko je Boris Golec objavil diplomatično izdajo knjige ženitnih oklicev ljubljanske stolne župnije sv. Nikolaja za obdobje 1737–1759,⁶ je z njo prišlo na dan kar 2319 poročnih parov, oklicanih v slovenščini. Oklici so bili namenjeni najširši javnosti, eden od njihovih namenov pa je bilo tudi preprečevanje zlorab pri sklenitvah zakonskih zvez, piše Golec:

[Z]ato so morale biti oklicane osebe iz oklica jasno prepoznavne. Tako so standardna vsebina oklicev tudi podatki, ki jih v poročni matici praviloma ni: natančno bivališče, poklic, očetovo ime in status, nedavne spremembe bivališča in navedbe, pri kom je oseba bila oziroma je še vedno v službi.⁷

Dolgo časa pozabljena oklicna knjiga ljubljanske stolne župnije v slovenščini tako z več tisoč imeni odpira barvito paletu osebnih imen, toponimov, poimenovanj služb in raznih socialnih razmerij – zaklad žive slovenske govorice baročne Ljubljane sredi 18. stoletja. Tako je bil denimo dne 22. septembra 1737 oklican par, opremljen s podrobnimi toponimi bivališč in služb:

Mathias Redl ledig
en kollarski gsell Sa Capucinarie
isft:[is stanovanjam] usame Mizzo ranzhega
Andrea Shkoffeza Sakonsko hzer.
poprei tudi Sa Capucinarie, Sedei
Sunei pišsaneh vratt isft:⁸

5 Vidmar, »Knjižnice na Slovenskem v zgodnjem novem veku«, 256.

6 Golec, *Najstarejša oklicna knjiga v slovenščini*.

7 Ibid., § 2653.

8 Ibid., § 43.

Oklicna knjiga sv. Nikolaja je eden najdaljših slovenskih rokopisov, predvsem pa, kot opozarja Golec, najboljšejši primer poluradnega poslovanja pred razsvetljensko dobo. Ker je njena celotna vsebina dostopna v diplomatični izdaji, nas tu zanima samo vprašanje, kdaj se je v oklicnih knjigah kot kronikalni zvrsti slovenščina začela pojavljati, če se z letom 1737 začenja že v celoti in regularno v slovenščini izpisana knjiga? Golčeva raziskava tega in primerljivih virov daje odgovor, da je pred to oklicno knjigo morala obstajati vsej še ena, če ne več knjig, kjer se je vpisovanje v slovenščini že začelo:

Knjiga je edina ohranjena, vsekakor pa ne tudi prva in edina, ki je nastala v 18. stoletju, saj že sama oblika in način vpisovanja pričata, da je samo ena v vrsti oklicnih knjig stolne župnije sv. Nikolaja.⁹

Točnega začetka slovensko pisanih oklicev torej ne poznamo; brez dvoma pa so oklicne knjige najzgodnejša kronikalna zvrst, kjer je imela slovenščina svoje ustaljeno mesto že v zgodnjem 18. stoletju. Tako je poroka kot sklenitev svetega zakona med možem in ženo bila – presenetljivo ali pač ne – historični nukleus zapisovanja slovenščine v pol-uradni cerkveni in posledično kronikalni rabi.

OZNANILNA KNJIGA PRI FRANČIŠKANIH V LJUBLJANI PO 1830

Ženitnim oklicem podobna sporočila s kroniško vrednostjo so redna nedeljska in praznična oznanila. Tudi pri oznanilih gre, kakor pri oklicih, za besedilno zvrst, ki primarno ni bila namenjena kronopisju, marveč pragmatičnemu sprotnemu sporočanju; vendar pa je v teku časa to pisanje pridobilo kroniški značaj. Kakor je oklicna knjiga v nekem smislu župnijska kronika porok in poročnih parov, tako je oznanilna knjiga posredna kronika pastoralnega in deloma celo upravnega življenja v župniji. V oznanilih je zabeleženo, katere pastoralne dejavnosti so kdaj potekale in za katere soseske, denimo krščanski nauk za odrasle, velikonočno spraševanje, spovedovanje, razne pobožnosti, po drugi strani pa so dokumentirani tudi uradni razglasi državnih oblasti, denimo omejitve gibanja ob kužnih boleznih, karitativne ustanove (npr. pomoč revnim mestnim dekletom pred možitvijo) ipd. Podoben vsebinski sestoj, kakor ga najdemo v oznanilih osrednje Slovenije, je opisal tudi Vinko Skitek za oznanilne knjige župnij jugovzhodne Koroške sredi 19. stoletja:

9 Golec, *Najstarejša oklicna knjiga*, § 7.

Vsebinsko so podobno strukturirane: najprej je napoved svetih maš in raznih cerkvenih slovesnosti v domači in okoliških župnijah, sledijo povabila k darovanju za uboge in za cerkvene potrebe. Ob državnih praznikih ali dogodkih pa so duhovniki skozi oznanila skušali krepiti ljubezen do domovine. Oznanične knjige so tako zelo zanimiv medij, sporočilo je temeljilo na pisani besedi oz. rokopisni kulturi, posredovano pa je bilo ustno. Pri oznanilih, podobno kakor pri pridigi in drugih oblikah cerkvenih besedil, se potemtakem povezuje rokopisna in oralna oblika posredovanja besedil, so neke vrste hibridni medij. Iz njih so ljudje na podeželju izvedeli o dogodkih od blizu in daleč (v cesarstvu).¹⁰

In čeprav je šlo za tako aktualna sporočila, ki so zadevala vsakdanje življenje ljudi v župniji, je v primerjavi z zgoraj omenjeno oklicno knjigo sv. Nikolaja minilo kar celo stoletje do trenutka, ko se je za pisanje oznanil zares uveljavila slovenščina.

Po dosedanjih raziskavah gradiva najdemo najzgodnejša oznanila v slovenščini v oznanilni knjigi ljubljanskih frančiškanov, in sicer v vpisih iz let od 1831 do 1835, ko slovenščina popolnoma prevlada. V tem času je bil župnik pri Marijinem oznanjenju v Ljubljani pater Felicijan Rant (1790–1842).¹¹ Knjiga z naslovom *Quodlibet Parochiae B[eatae] V[irginis] M[ariae] Anunc[iationis] Labaci ab Anno 1830* vsebuje nedeljska oznanila, kjer je ime nedelje ali praznika dosledno v latinščini, vsebina oznanil pa sprva dosledno v nemščini, vmes pa se pojavi le kakšen drobec v slovenščini. Tako denimo leta 1830 oznanilo za Dominica 3. poft Pentecost: [es] spregovori o hudi ujmi v Beli krajini in vabi k zbiranju pomoči za prizadete. Začne se z uvodnim drobcem v slovenščini: »Tozha pobila lansko lejt«; nato sledi podrobnejši opis ujme in prizadetih krajev v Beli krajini v nemščini:

Pfarr Möttling, Semitsch, Podfemel, Tŕcherneml ... find ob Mangel der Nahrungsmittel bei 800 Famil. mit ungefähr 5000 Menschen dem gröŕften Noth zuftand ausgeŕetzt ...

10 Skitek, »Oznanične knjige župnij v 19. stoletju na območju jugovzhodne Koroške«, 62.

11 Prim. šematizme ljubljanske škofije *Catalogus cleri dioecesis labacensis* za leta 1831, 1832, 1835 (stran 9 ali 10). Pomočnika župniku Felicijanu Rantu sta bila v teh letih patra Kastul Bobek in Benjamin Peer.

Oznanilo opozarja, da prizadeti ljudje že več tednov živijo v stiski, hranijo se le s tem, kar dobijo v dar, in bodo vse do žetve v čedalje večji nesreči; zato je nadškof odredil nabirko za zbiranje pomoči. Vodilno vlogo v pisni podlagi tega oznanila ima še vedno nemščina.¹²

Položaj slovenščine je že precej pomembnejši v isti oznanilni knjigi nekaj mesecev pozneje, 2. februarja 1831, na predpostno nedeljo (quingagesima – sedemdesetnica), ko je bilo oznanjeno, da je Cerkev dobila novega papeža, Gregorja xvi. Župnik je to oznanilo scela zapisal v slovenščini: »To se vam sato osnani, de bote vedli moliti sa Nafhiga S. O. R. P. Gregorja, de bi ga Bog s Svetim duham napolnil [...]«, v naslednji točki pa prav tako slovensko prosi za molitev za »Nafhiga Svetliga Zesarja Franza, de bi mirno ino pokojno shiveli v brumnosti ino zhiftosti.«¹³

Kmalu zatem je bil spomladi 1831 med daljšim oznanilom o zbiranju hrane za pomoči potrebne, kar je še zapisano v nemščini, oznanjen slovensko zapisan odlok cesarja Franca I. o omejitvah gibanja za zaježitev širjenja epidemije:

Deb se kushna bolesen is ptujih deshela tud v' Kranfko Deshelo po nerodnoft ne satrofila, tako fo poftavili nafh Svetli Zesar Franz gujfhne [gvišne] Strafinge vfim tiftim, ktiri bodo sa Kugo napravlene poftave nalah prelomili na Jefenizah in Metlik [...]¹⁴

Postopoma se tako pojavljajo med nemško pisanimi oznanili čedalje daljša in bolj celovita slovensko pisana sporočila. Tako bilo v letu 1832 na 5. nedeljo po Gospodovem razglasenju (sv. Treh Kraljih) slovensko zapisano daljše oznanilo o socialni ustanovi za revne neveste:

Se vam tud oznani, de je na Rotovsh /: Magistrat :/ 5 Shtifteng sa dobit: Ena sa 40 fl. – Ena sa 44 fl. – Ena sa 49 fl. – Ena sa 64 fl. – Ena pa sa 71 fl. – To de, te Stiftenge, so le sa Lublanske, Burgarske, Vboge revne Hzhere, ktire fo se lansko letu vmoshile; tedej she pred Vfim Svetniki, in pa, de fo dobriga, lepga Sadershanja.¹⁵

Po takšnih daljših odlomkih v oznanilni knjigi ljubljanskih frančiškanov slovenščina naposled popolnoma prevlada kot edini jezik v velikonočnem času 1835. To povsem slovensko nadaljevanje je začel

12 *Quodlibet Parochiae B. V. M. Anunc.*, fol. 4v–5r.

13 *Ibid.*, fol. 11r.

14 *Ibid.*, fol. 29r.

15 *Ibid.*, fol. 37r.

pater Felicijan Rant z oznanilom pred praznikom Jezusovega vnebohoda: »Prihodni teden je Krishov teden. Bodo tedej v'pondelk, v'tork, in v'fredo navadne [običajne] prozefse.« Neprekinjeno slovensko pisanje nato pater Felicijan nadaljuje, zanimivo, s poudarjeno frančiškanskim, krščansko-socialnim prizadevanjem:

She sdavnej fo gorezhe shelje duhovske in deshelfke gosposke, deb' vfaka vaf, vfaka fofeska foje revne Siromake preshivela in preredita, – de kakor mefto fkerbi sa foje meftne berazhe, deb' rauno tako tud vfaka fofeska sa potrebe fojih revnih domazhiz berazhov vfmileno fkerb imela.

Dolshni fmo fzer po navku Jesufa Xtufa vfm ljudem vfmileno kerfhanfko ljubesen fkasati; sakaj vfaki zhlovk, zhe tud ni nafhe vere, in zhe tud ni is nafhe, ampak is ptuje deshele, je vender nafh blishen, kar naf Jesuf prov lepo poduzhi s' pergliho od vfmileniga Samaritana in od revniga zhloveka, kateri je od Jerusalema v' Jeriho doli fhel, in je med rasbojnikie perfhel; zhe fmo pa dolshni vfm ljudem, tud Nevernikam, tud Ptujizam vfmileno kerfhanfko pomozh fkasati, kolko vezh fmo dolshni fhe le sa foje domazhe revne brate in feftre vfmileno fkerbeti ino njem v' zhaftnih potrebah na pomozh priti; sato prav (S. Ap. Paul 1. Timoth. 5, 8): ‚Kdor kol sa foje Domazhe ne fkerbi, ta je vero satajil, in je hujifh ket Nevernik!‘ – Sato nam pove she Apoft. Djanje, de fo imeli prvi Xtjan gmejn Kafo=dnarjov, med feboj, in is te fo shivele fofeske foje revne berazhe. (Act. 2,45) et (4,32.) Savoljo tega nej pridejo v' Sredo sjutrej ob 9h is Vizha in is Shifhke k meni v zimer, is vfake teh dveh fofeski 2 perseshena mosha in pa oba Rihtarja de fe bomo savoljo tega med feboj kej vezh pogovorili, savoljo te Revfhnize al Naprave sa Vboge /: Armeninstitut :/16

Ta daljši odlomek iz oznanilne knjige ljubljanskih frančiškanov, ki ga je pater Felicijan Rant oznanil na nedeljo po Jezusovem vnebohodu 1835, je bilo vredno navesti v celoti. Zdi se namreč, da obstaja neka notranja vez med frančiškansko duhovnostjo in slovenščino: ta vez je naklonjenost Frančiškovih redovnih družin do ubogih in revnih, slovenščina pa je bila živo izrazilo, živa forma tega naklonjenega stika. Zato verjetno ni naključje, da so ravno oznanila, ki zadevajo pomoč revnim, še sredi nemško pisanih sporočil izstopajoči »otoki« slovenščine,

16 V knjigi *Quodlibet Parochiae B. V. M. Anunc.* so sprva oštevilčeni listi do fol. 106, od tam dalje so strani paginirane, tudi z napakami; zgoraj navedeni stavek o procesijah in strnjeno slovensko pisanje se začne na str. 117; oznanilo o ustanovi za socialno pomoč revnim je na str. 119–20.

ki postopoma prevladajo in s citiranim odlomkom uvedejo strnjeno slovensko pisanje oznanil ob vnebohodu leta 1835. Zanimivo bi bilo v frančiškanskih virih spremljati, kaj so prizadevanja patrov obrodila glede omenjene »Revšhnize al Naprave sa Vboge« precej desetletij pred kakršno koli socialno demokracijo. Toda takšna je bila dejansko njihova pastoralna dejavnost že stoletja; tu smo opozorili le na enega od zgodnjih pisnih virov o tem v slovenščini.

OZNANILNI KNJIGI PRI SV. DANIJELU NAD PREVALJAMI: 1836 IN 1840¹⁷

Za primerjavo je zanimivo upoštevati tudi katero od zgodnjih oznanilnih knjig župnij, ki so jih vodili škofijski duhovniki. Takšen zgođen in redek primer nudita ohranjeni knjigi oznanil župnije Sveti Danijel nad Prevaljami v tedanji lavantinski škofiji iz let 1836/7 in 1840. V teh letih je bil šentanelški župnik Simon Kramer.¹⁸

Oznanila iz let 1836/1837 so zvečine še pisana v nemščini, le občasno se za izrazito ljudske pobožnosti, kakor prošnje procesije, pojavi navodilo v slovenščini, povezano tudi z napotkom o kraju zbiranja, npr.: »Bittproceffion nach Stroina per Sherovnikovimo Krisho fe bodemo fkupej fšbiralí ob 8 Uhr.«¹⁹ Izstopa pa tudi mesto, kjer župnik prepoveduje ljudsko vasovanje, pravzaprav florjanovsko koledovanje na vigilijo (*bilo*) pred godom sv. Florjana, ko so gospodinje (*hišnice*) fantom iz vasi nastavile v kuhinji jajc in masla za nočni obisk in vžig ognja iz blagoslovljenega lesa.²⁰ Tu se v oznanilih 5. nedelje po veliki noči leta 1837 pojavi daljši slovenski odlomek:

Mitwoche, bila svetiga Floriana, fe nima nobeni moshkji poftopite po hišnih okoli trush in nepokoŷ delati, in tudi hishnizhe nimajo njazhe ne mashla, ne puttra perloshiti, deb ti ponožhni potepufhje perloshnoft imeli iskati, zhe jeft tega bodem šbedov [zvedel], deb vender ktiri moshje, fŷn, ali ta hlapezh kam shav, ali deb kata[katera] hishnizha moje fari kakje rezhi perloshila, tok bodem jeft leto fkofo pishal etc. Bila fv. Floriana opomene, deb pa v'faki hishi imeli roshenkranz.²¹

17 Za informacije o teh virih in poslane fotografije se lepo zahvaljujem dr. Vinku Skitku, arhivarju Pokrajinskega arhiva Maribor, Enota za Koroško v Ravnah na Koroškem.

18 Prim. *Schematismus des Bisthumes Lavant* za leti 1836 in 1840, 12. Župnija Šentanel je tedaj spadala v pliberški dekanat.

19 *Liber ordinis divinatorum ... pro anno 1836/7*, fol. 2v–3r.

20 Prim. Kuret, *Praznično leto Slovencev* 1, 287–302.

21 *Liber ordinis divinatorum ... pro anno 1836/7*, oznanilo 5. velikonočne nedelje.

Toda v oznanilih sv. Daniela za leti 1836/1837 je tako dolg slovenski zapis izjema. Položaj slovenščine pa se je v oznanilih župnika Simona Kramerja močno spremenil že do leta 1840: jezik večine zapisov v tej knjigi je, presenetljivo, slovenščina; vsa imena nedelj, praznikov in številnih svetih opravil ostajajo seveda latinska, redka obvestila so še zabeležena v nemščini, večina splošnih oznanil pa je slovenskih. Kot je v gornji navedbi že povzel Vinko Skitek, so ta oznanila jedrnato zbrana v nize praktičnih informacij o božji službi in pobožnostih ter drugi pastoralni; po veliki noči 1840 se latinščina in slovenščina sprva še prepletata, npr. za teden po binkošti:

Podelik (sic), opravilo ob 9 hora. Quaterni teden, Sredo, Petik in Sabotho poft.

Podelik a meridie catechefis, littaniae cum bened[ictione].

Sejta (sic) [prav: sejtra – zejtra, jutri zjutraj] imajo Dolgobrzhani prozhefsio, fe sbirajo per Hruftu, do fv. Andreja.²²

Vmes so omenjene tudi pragmatične informacije, npr. licitacija predmetov razprodane kmetije. Ponovi se opomin s prepovedjo običajev na vigilijo praznika sv. Florjana, napovedana pa je praznična procesija:

Sajtra [jutri zjutraj] fpomin fv. Florjana, prozhefia ob 8 uri.

Donef tedna pak je shegnanje v Strojni inu opravilo boshjo v Strojni ob 9 uri.

Vlako ponozhnu vlazhenje je ojftro prepovedano, she bel je prepovedano nozhovfhno nozh okoli lejtati, ali njazhe pobirati po hišnih in trufhe delati etc.²³

Za dan 10. junij 1840 pa je bil ponovno napovedan padar, ki je cepil proti ošpicam: »Sredo bo fupet Pader vun perfhov ob 7 uri ofepenzhe naftaulati inu tud pregledati etc.«

Tako se vrstijo oznanila o liturgiji, ljudskih pobožnostih, krščanskem nauku, spovedi, velikonočnem spraševanju in praktičnih opravkih. To ustaljeno življenje je spremljala neka trajna in ponavljajoča se karitativna prвина: mašo, darovano za pokojnika, vedno spremlja tudi darovanje kruha ubogim v vasi; »na domi« je pomenilo, da so

22 *Liber ordinis divinorum ad St. Danielis*, 1840, fol. 1r. Omenjeni »Dolgobržčani« so prebivalci vasi oziroma zaselkov Dolga Brda. Procesija po isti poti kot tu je spet napovedana nekaj listov naprej v dneh pred nedeljo Svete Trojice: »Prozhefia od Hrufta pak noter do Zerkle Sv. Andreja v spodnih Libuzhih.«

23 *Ibid.*, fol. 4r.

kruh delili na domu teh, ki so darovali za mašo. Na mnogih mestih obeh oznanilnih knjig Sv. Danijela beremo takšne vpise, ki izpričujejo povezanost mašne daritve in dobrega dela za revne:

Sa Nefho Trattnig in starfhi ob 9 Uhr. Obhaile in tiha mefha in Kruh fe bo dajal na domi Bogam.²⁴

Padelik, mefha sa rejno Mojzho Hovnik, mefha ob 8 Uhr, in vbogem na Domi kruh. [...] Sreda sa Mathia Lesnaka mefha in vbogam kruh per zerkli ob 8 Uhr.²⁵

ŽUPNIJSKA KRONIKA: PRIMER ŽUPNIJE DOVJE – MOJSTRANA

Za tri zgoraj predstavljene oznanilne knjige vidimo, da kot kronikalna besedila vsebujejo množico podatkov o verskem in socialnem življenju župnije; podatki so nanizani kronološko, njihova vsebina pa se nanaša na to, kar je bilo v danem trenutku predvidljivo vnaprej – in prav zato je bilo *oznanjeno*. Gramatikalni čas oznanil je prihodnjik. Govor o prihodnjih dogodkih ni izpolnjen s tem, kar je uresničitev dejansko prinesla. V tem je moč videti pomembno pomanjkljivost oznanilnih knjig kot kronikalnega vira.

Prav nasprotno pa župnijske kronike v pravem pomenu besede vsebujejo podatke o tem, kar se je dejansko zgodilo, predvideno in nepredvideno, nanašajo se na pretekle dogodke kot izvršena dejstva. Gramatikalni čas kroniških besedil je preteklik.

Ena od zgodnjih župnijskih kronik, kjer moremo opazovati prehod iz nemščine v slovenščino, je kronika župnije Dovje – Mojstrana, ki sta jo v letih 1878–1925 zapored pisala župnika Janez Ažman in Jakob Aljaž (žpk. 1889–1927).²⁶

JANEZ AŽMAN, ŽUPNIK V DOVJEM 1873–1889

Vso kroniko pred dobo župnika Aljaža, t.j. pred avgustom 1889, je napisala ena sama roka, t.j. Janez Ažman. Skrbno je uredil in enotno prepisal raznolike zapiske o zgodovini in obsegu fare, o številu župljanov, posebej tudi o nraveh in slabostih moralnega življenja v župniji, sledijo seznam pomembnejših dogodkov do leta 1872, večidel po eden do dva

24 *Liber ordinis divinorum ... pro a^ono 1836/7*, fol. 2r.

25 Ibid., zapisi v tednu pred 4. adventno nedeljo.

26 *Rerum memorabilium parochiae Lengenfeld brevis consignatio*. Kronika 1878–1925, shranjena v Nadškofjskem arhivu Ljubljana.

dogodka na leto, seznam župnikov od 1638 naprej, seznam kaplanov, nato spet farna kronika. Vse to je večinoma pisano v nemščini z nekaterimi krajšimi slovenskimi zapiski, v enotni pisavi župnika Ažmana, celo z istim črnilom in vsekakor retrospektivno. Po datiranem uvodu vemo, da je začel pisati julija 1878.

Mesto, kjer se v kroniki nenadoma in scela uveljavi slovenščina kot edini jezik pisanja, je razdelek z naslovom »Zgodovinske črtice faro na Dovjem zadevajoče, od nastopa župnika Janeza Ažmana«. ²⁷ Črtice, ki segajo od pomladi 1873 do konca junija 1889, vsebujejo obilico lepo razvrščenih informacij o domačih praznikih in obletnicah, o novih mašah, ujmah in povodnjih, o dejavnosti učitelja, šolarjev in pevcev. Za 21. junij 1880 je opisan izlet otrok, ki jih je župnik Ažman peljal k slapu Peričnik, kjer so se srečali še z otroki iz sosednjih župnij, si skupaj ogledali slap in veselo pomalicali. Te vedre dogodke župnije dopolnjujejo stvarni, z redkobesednim realizmom, a z dovolj podrobnostmi izpisani vpisi o temnih plateh človeških odnosov, denimo o namernih požigih (npr. 14. avgust in 6. september 1879) in smrtih, povezanih s konflikti v zakonu ali s hudimi strastmi in ljubosumjem (17. september in 2. oktobra 1879). Vpis o vdovcu, ki je opijanjal mlade fante in jih spolno zlorabljal (6. junij 1889), po drugi strani pa je kazal zelo neobičajno pobožnost, župnik Ažman realistično zaključí z vprašanjem: »Kdo razjasni ta nasprotja? Človek je res vganjka.« ²⁸

Toda Janez Ažman je bil ob dušnem pastirju tudi zavzet planinec in nekatere svoje vzpone je orisal v kratkih črticah, denimo na 2427 m visoko Kukovo Špico (29. julij 1880). Edina planinska pot na Kukovo špico (poleg znanih alpinističnih vzponov) je danes označena kot zahtevna pot; po mnenju župnika Ažmana pa je bila »težavna, vendar nikjer nevarna«. Dovška župnija je torej imela gorniško tradicijo in ko je tja prišel župnik Aljaž, jo je nadaljeval in stopnjeval.

JAKOB ALJAŽ, ŽUPNIK V DOVJEM 1889-1927

Dovška kronika je tudi zelo zanimiv, še ne izčrpan vir za zgodovino slovenskega gornštva, saj vsebuje dokaj obsežne lastnoročne zapise župnika Jakoba Aljaža z zanimivimi omembami gradnje Aljaževega stolpa in doma na Kredarici z mnogimi podrobnostmi.

²⁷ *Rerum memorabilium parochiae Lengenfeld*, 14 (fol. 8v).

²⁸ *Ibid.*, 43.

Kronika Aljaževe dobe se začne na fol. 23v (do tod je rokopis še paginiran, str. 44, naprej ne). Sprva v krajših odstavkih, nato v daljših odlomkih, ki povzemajo nekoliko večje časovne intervale; na eni strani kronike je zajet čas po več mesecev, tudi po leto in več. Iz drobnim navedb je razvidno, da je prvi del tega besedila župnik Aljaž zapisal leta 1912 in morda pozneje, drugi del pa v letu 1923.

Prvi, glavni del Aljaževega obdobja kronike je napisan na listih od 23v (str. 44) do konca knjige na fol. 43v. Časovno sega od avgusta 1889 do konca 1. svet. vojne.

Drugi del je napisan v priloženem snopiču pol, listi od 44r do 53v. Časovno sega od 1918 do 1925. Priložena sta dva lista z izpiski Antona Koblarja iz vizitacijskih zapisnikov, datiranimi v Kranju, 16. 11. 1925. Morda je to gradivo župnik Aljaž želel pozneje uporabiti za kroniko. Pisava obeh delov se nekoliko loči, toda dejansko gre za eno samo, Aljaževo roko v daljšem časovnem obdobju. Temeljne razlike med pisavama ni moč dognati. Na fol. 50v je na dnu strani tudi župnikova datacija zapisanega in podpis: 3. 5. 1923, kar je ravno čas, ko je Aljaž v *Planinskem vestniku* objavil tudi svoje spomine.²⁹

Zapisi o Aljaževi dobi nasploh niso kroniški v strogem pomenu, t.j., da bi bili zapisani dogodki, ki jih kronist vpisuje sproti ali kvečjemu ob koncu leta za opis tistega leta. Zapisi so bolj retrospektivni: ob dogodku v danem trenutku pove še, kaj se je dogajalo tudi več let pozneje. Ob dogodkih iz let po 1890 se tako pojavljajo v istih vrsticah letnice 1911 idr. Najpoznejši tak primer je v zapisu o nesreči turista Franza Holsta iz Berlina v letu 1895:

[K]jer je zašel in čez skalo padel. Našli so ga 4. sept. in je pokopan na Dovjem pri mrtvašnici. – Do l. 1932 se mu je dovolilo, da se grob ne prekoplje. Vsaj bo kmalu moralo biti novo pokopališče.³⁰

Zapisovalec sprva govori v tretji osebi: »Župnik Aljaž je v jeseni 1889 popravil in deloma prezidal Dovški farovž« (fol. 23v).

Posebej zanimivi so zapisi o stolpu na Triglavu:

29 To sta zlasti memoarska članka Aljaž, »Planinski spomini«, *Planinski vestnik* 22.3–4 (1922), 33–48; »Oris mojega življenja«, *Planinski vestnik* 23.10 (1923), 81–84.

30 Ibid., fol. 26r. Od pomišljaja naprej je pisava malo manjša, ker je pisec ta dva stavka dodal pozneje, ko je ostali tekst že bil zapisan, vendar je evidentno, da potekata iz iste roke. Župnik Aljaž pa je umrl 1927, zato je verjetno v letnici 1932 napaka in je hotel zapisati 1923, kar je smiselno, ker je večji del drugega dela kronike napisan takrat. Vsekakor ni mogoče pokazati neke smiselne razlike, ki bi dokazovala obstoj dveh rok.

Avgusta 1895 je napravil Aljaž na Triglavu železen stolp (»Aljažev stolp«), premer m 1,25, v katerem je panorama na steni okrog namalana, z imeni vseh vidnih gorskih vršacev – pa tudi je v turnu zavetje zoper mrzle vetrove (večidel pod ničlo). Stroški so bili 300 fl. Turn je podaril Aljaž slov. plan. društvu. – Pozneje so nastale pravde.³¹

V nadaljevanju pripoved preide v prvoosebno prav na mestu, kjer popisuje sodni proces, ki mu ga je naprtilo nemško planinsko društvo zastran stolpa, zapis odseva njegovo osebno prizadevanje in sodni boj:

In tako sem slavno zmagal in ni bilo treba, kakor je prej žugal nemški drž. geometer, meni 1000 fl kazni plačati za komisijo. Ne vinarja nisem plačal, nemški denuncianti in tožniki so bili pa osramoteni.³²

Poslej piše vse v prvi osebi. »Napravil sem tudi Staničevo zavetišče. To je mala sobica v živo skalo z dinamitom izstreljena in izsekana, 15 m pod špico Triglava na južni strani.«³³ Pomembni so še zlasti zapisi o Aljaževi gradnji koče in kapele na Kredarici:

1896. Naredil sem tudi Triglavsko hišo in Triglavsko kapelo. Z g. dekanom Novakom sva bila večkrat na Triglavu. Enkrat l. 1895 sva šla zjutraj ob treh iz Mojstrane gori, ob eni sva bila na vrhu, potem sem določil, kje bo stala nova Trigl. Koča, namreč na Kredarici, postavil iz kamna mejnike za kočo, molila sva brevir: »Benedicite, montes et colles, Domino,« in ob 9h zvečer sva bila zopet v Mojstrani! (= v enem dnevu). Zanimiva je bila stavba [gradnja] Trigl. koče. Les (mecesne) sem kupil v Krmi od Zaspičanov in po snegu zvlekel z vrvjo in vretenom (20–25 delavcev) od višine 1600 m na Kredarico (2515 m). Vse delavce sem jest plačeval v imenu društva. Pozneje (l. 1908–1910) je bila Trigl. koča povečana in dozidana, da je skoraj celi Hôtel. – L. 1860–1865 je prišlo komaj 3–5 turistov v letu na Triglav, sedaj l. 1912 jih gre na leto 1000–1300. Naredil sem zraven Triglavske hiše tudi Kapelo, v kateri se lahko mašuje, ker pride veliko duhovnov na Triglav.³⁴

31 Ibid., fol. 26r–26v.

32 Ibid., fol. 26v.

33 Ibid., fol. 26v.

34 Ibid., fol. 26v–27r.

SKLEP

Slovenski avtobiografski in spominski kroniški zapisi župnika Jakoba Aljaža o dogajanju na Triglavu v zadnjih letih 19. stoletja, zapisani v času tik pred in po prvi svetovni vojni, sodijo v vrh in sklep dolgega procesa uveljavljanja slovenščine v kronikalnih besedilih, kjer je na Slovenskem dolgo prevladovala nemščina.

Predstavili smo tri vrste virov v slovenščini: oklicno knjigo (sreda 18. stoletja), oznanilno knjigo (1830–1840) in župnijsko kroniko v pravem pomenu besede (okrog 1880 in pozneje).

Za prvi in drugi vir velja, da se je slovenščina uveljavljala neformalno in zaradi praktične potrebe po razumljivem sporočanju. Primer frančiškanskih oznanil daje misliti še zlasti na povezavo med posebno skrbjo Frančiškovih bratov za revne in rabo slovenščine kot njihovega jezika.

Tretja zvrst virov, župnijska kronika, je ostala najdlje nedostopna za slovenščino. Raba domačega jezika je bila v tem primeru odvisna od župnikovega domoljuba in kulturne osveščenosti, saj je uradni jezik poslovanja cerkvenih uradov bil skoraj do konca 19. stoletja nemški. V tem pogledu je kronika župnije Dovje Mojstrana eden najzgodnejših primerov: strnjeno zapisovanje v slovenščini se tam pojavi okrog leta 1880. Nedavno je bil odkrit še zgodnejši vir: kronika župnije sv. Danijel nad Prevaljami, kjer je njen vikar Jožef Skrbinc uvedel slovenščino kot edini jezik kronike že 15. avgusta 1873, kar je doslej najzgodnejši znani primer.³⁵

Položaj slovenščine se je v župnijskih in sploh cerkvenih dokumentih v Ljubljanski škofiji bistveno spremenil, ko je leta 1898 škof Jeglič ukazal, da mora biti jezik uradnega poslovanja škofije slovenščina, kar je v Protokolah Nadškofije Ljubljana zabeležno tako:

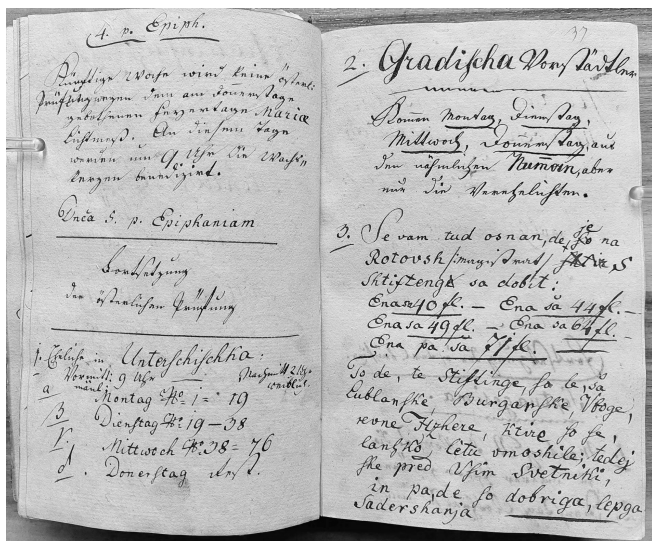
Pri prvi seji Ljubljanskega Konzistorija dne 27. majnika 1898 so novoumeščeni knez in škof ljubljanski Dr. Anton Bonaventura glede službenega jezika v škofijski pisarni določili nastopno: 1. Škofijski službeni jezik je slovenski [...]³⁶

Predstavljeni viri kažejo poleg časovne dinamike uveljavljanja slovenščine tudi zanimivo tipološko raznolikost: vsebujejo namreč različne moduse časovne relacije subjekta do pripovedovane resničnosti.

35 Dr. Vinku Skitku se lepo zahvaljujem za podatek in fotografijo tega poprej neznanega vira.

36 Protokol Nadškofije Ljubljana. NŠAL 5, Protokol 1898.

Oklicna in oznanilna knjiga govori o dogodkih, ki so že načrtovani, vendar se bodo dopolnili ali uresničili šele v prihodnosti. Farna kronika pa, nasprotno, spregovori o dogodkih, ki so subjektu pisanja sočasni ali komaj minuli in je pripoved zato nekoliko fragmentarna; takšne so bile črtice župnika Janeza Ažmana. Lahko pa govori farna kronika tudi o dogajanju, ki je za subjekt pisanja že preteklost; v takšni retrospektivni luči so nastali zapisi župnika Jakoba Aljaža, prav zato pa so tudi nekoliko pripovedni in avtobiografski.

Oznanilo na 5. nedeljo po Gospodovem razglasenju leta 1832 o socialni ustanovi za revne ljubljanske neveste. Quodlibet Parochiae B. V. M. Anunc. Labaci – ab Anno 1830. Arhiv Frančiškanskega samostana, Ljubljana Tromostovje

BIBLIOGRAFIJA

Viri

- Blagovica, kronika 1787–1909. ŠAL/Ž. Nadškofijski arhiv Ljubljana.
 Catalogus cleri dioecesis labacensis anno MDCCCXXXI [1831]. Ljubljana: Blaznik.
 Davča, kronika z zgodovinskimi zapiski 1630–1941. ŠAL/Ž. Nadškofijski arhiv Ljubljana.

- Dol pri Ljubljani, kronika 1753–1936. ŠAL/Ž. Nadškofijski arhiv Ljubljana.
 Krka, šolska kronika 1792–1927. ŠAL/Ž. Nadškofijski arhiv Ljubljana.
*Liber ordinis divinatorum: Verkünd-Büchel des zu haltenden Gottesdienste
 and Sonn- und Feyertagen pro anno 1836/7 der Pfarr St. Daniel.*
Liber ordinis divinatorum ad St. Danielis Parochiam de anno 840. Arhiv
 župnije Sv. Danijel nad Prevaljami.
 Protokol Nadškofije Ljubljana. NŠAL 5, Protokol 1898, šk. 23. Nad-
 škofijski arhiv Ljubljana.
Quodlibet Parochiae B. V. M. Anunc. Labaci – ab Anno 1830. Ljubljana,
 Arhiv Frančiškanskega samostana na Tromostovju.
Rerum memorabilium parochiae Lengenfeld brevis consignatio. Kro-
 nika 1878–1925. ŠAL/ŽA Dovje, fasc. 2, razne knjige. Nadškofijski
 arhiv Ljubljana.
Schematismus des Bisthum Lavanter Kirchensprengels, 1836. Celovec:
 Johann Leon.
Schematismus des Bisthumes Lavant, 1840. Celovec: Johann Leon.

Literatura

- Golec, Boris. *Najstarejša oklicna knjiga v slovenščini: Knjiga ženitnih
 oklicev ljubljanske stolne župnije sv. Nikolaja iz let 1737–1759; El-
 ektronska diplomatična izdaja.* Ljubljana: Založba ZRC. Dostopno
 na spletu.
 ———. »Uradovalna slovenika od začetkov do prelomne srede 19.
 stoletja«. *Jezik in slovstvo* 65.3–4 (2020): 215–35.
 Hriberšek, Matej. »Vpogled v latinsko ustvarjalnost na Slovenskem od
 obdobja reformacije do prve polovice 19. stoletja«. *Jezik in slovstvo*
 65.3–4 (2020): 237–68.
 ———. »O pomenu latinskih in nemških kronik na Slovenskem«. V:
Naši duhovniki in njihova dela, ur. Vili Rezman et al., 137–70.
 Ruše: Lira, 2020.
 Kuret, Niko. *Praznično leto Slovencev 1.* Ljubljana: Družina, 1965.
 Skitek, Vinko. »Oznanilne knjige župnij v 19. stoletju na območju
 jugovzhodne Koroške«. V: *Starejši mediji slovenske književnosti:
 rokopisi in tiski.* Obdobja 37, ur. Urška Perenič, Aleksander Bjelčevič,
 55–63. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2018.
 Vidmar, Luka. »Knjižnice na Slovenskem v zgodnjem novem veku«. *Jezik in slovstvo*, 67.1–2 (2022): 253–81.

IZVLEČEK

V članku se lotevamo vprašanja, kdaj je v župnijskih kronikalnih besedilih nemščino nasledila slovenščina in nad njo postopoma prevladala ter v katerih zvrsteh kronik se je to v slovenskih deželah dogodilo prej, v katerih pozneje? Za ta namen smo upoštevali širši nabor kroničskih besedil, med njimi tudi oznanilne knjige. V oznanilih je župnik oziroma njegov namestnik neposredno sporočal svojemu občestvu vesti, ki so bile namenjene vsem in so jih morali razumeti vsi. Ker je velika večina vernikov razumela samo slovensko, so morale biti razne vrste oznanil dejansko vedno podane v slovenščini – seveda ustno, medtem ko je pisna podlaga tega ustnega sporočila še dolgo ostala zapisana v nemščini.

Naš prikaz prodora slovenščine v cerkvena kroničska besedila podpirajo tri vrste virov, ki hkrati predstavljajo tri stopnje prehoda od nemščine k slovenščini, to so: 1) Ženitni oklici v slovenščini ljubljanske stolne župnije sv. Nikolaja za obdobje 1737–1759. 2) Najzgodnejša župnijska oznanila v slovenščini najdemo po dosedanjih raziskavah v oznanilni knjigi ljubljanskih frančiškanov, in sicer v vpisih iz let od 1831 do 1835, ko slovenščina popolnoma prevlada. 3) Nasprotno kot oznanilne knjige, ki beležijo prihajajoče dogodke, pa župnijske kronike v pravem pomenu besede vsebujejo podatke o izvršenih dogodkih, ki so za pripovedovalca že preteklost. Ena od zgodnjih župnijskih kronik, kjer moremo opazovati prehod iz nemščine v slovenščino, je kronika župnije Dovje – Mojstrana, ki sta jo v letih 1878–1925 zapored pisala župnika Janez Ažman in Jakob Aljaž (žpk. 1889–1927). Še zgodnejši vir je kronika župnije sv. Danijel nad Prevaljami, kjer je vikar Jožef Skrbinc uvedel slovenščino kot edini jezik kronike že 15. avgusta 1873, kar je doslej najzgodnejši znani primer te vrste.

KLJUČNE BESEDE: poročni oklici, župnijske kronike, slovenščina, 18. stoletje, 19. stoletje

Parish Chronicles: When Was German Overtaken by Slovenian?

ABSTRACT

This article addresses the question of when German was replaced by Slovenian in parish chronicles. It also tries to show in which chronicle genres this happened earlier and in which later. For this purpose, a wider range of chronicle texts, including announcement books, has been considered. In the announcement books, the parish priest or his deputy communicated to his congregation messages that were intended for all and therefore had to be understood by all. Since the vast majority of the faithful understood only Slovenian, the various types of direct announcements had to be delivered in Slovenian; however, the written basis for these oral messages remained in German for a long time.

Three types of sources support our account of the gradual rise of Slovenian in church chronicles, and they simultaneously represent the three stages of the transition from German to Slovenian: 1) Slovenian marriage announcements of the Ljubljana cathedral parish of St Nicholas for the period 1737–1759. 2) Entries in the announcement book of the Franciscans in Ljubljana for years 1831–1835, where one finds the earliest parish announcements in Slovenian, according to current research. 3) The Dovje - Mojstrana parish chronicle, recorded successively by parish priests Janez Ažman and Jakob Aljaž between 1878 and 1925, where one can observe the transition from German to Slovenian. In contrast to announcement books, which speak about upcoming events, parish chronicles in the true sense of the word contain information about events that have already taken place and are situated in the narrator's past. An even earlier source of this kind – the earliest known example so far – is the chronicle of the parish of St Daniel above Prevalje, where the vicar Jožef Skrbinc used Slovenian as the only language of the chronicle from as early as 15 August 1873.

KEYWORDS: wedding announcements, parish chronicles, Slovenian language and literature, 18th century, 19th century